

Από την παιδικότητα στην ενηλικίωση και αντιστρόφως

ΘΕΑΤΡΟ

29.12.25 20:07

Γρηγόρης Ιωαννίδης

Το αριστούργημα του Λιούις Κάρολ στη νέα παραγωγή της Παιδικής Σκηνής του Εθνικού, στο παλιό «Ολύμπια» της Ακαδημίας, και στην ανανεωτική προσέγγιση της Γεωργίας Μαυραγάνη και η παράσταση με την «ανάγνωση» των κειμένων του Ρώσου εκπροσώπου της μεσοπολεμικής πρωτοπορίας Δανιήλ Χαρμς, από τους Nona Melancolia, συναντιούνται στη λέξη «αθωότητα».

«Περιπέτειες της Αλίκης στη Χώρα των Θαυμάτων» (Εθνικό Θέατρο – Παιδική Σκηνή, Δημοτικό Μουσικό Θέατρο «Μαρία Κάλλας»)

Μια εορταστική αναφορά σε δύο παραστάσεις που κατά τη γνώμη μου συνδέονται με αόρατα -και γερά- νήματα, αν και στην όψη μοιάζουν να αποκλίνουν πολύ η μια από την άλλη. Η πρώτη αφορά τη νέα παραγωγή της Παιδικής Σκηνής του Εθνικού, στο παλιό «Ολύμπια» της Ακαδημίας, και την ανανεωτική προσέγγιση του κλασικού έργου από τη Γεωργία Μαυραγάνη. Η δεύτερη, το ανέβασμα των κειμένων του Ρώσου εκπροσώπου της μεσοπολεμικής πρωτοπορίας Δανιήλ Χαρμς, με τον τίτλο «Oops!», από τους Nona Melancolia, για τον πολύ ιδιαίτερο χώρο «M54» - που κατά σύμπτωση βρίσκεται πολύ κοντά στο θέατρο της Αγίου Κωνσταντίνου.

Ενα κατεξοχήν λοιπόν «παιδικό» ανάγνωσμα που αντιμετωπίζεται ποιητικά, ανατρέποντας τη φόρμα της νουβέλας και επιδιώκοντας να ερευνήσει, να επεξεργαστεί και να αποδώσει το βλέμμα μιας χαμένης αθωότητας πίσω από τη φανταστική εξιστόρηση του Κάρολ. Κι από την άλλη, ένα έργο για ενηλίκους, στημένο με το ύφος μεσοπολεμικού καμπαρέ, διαμορφωμένο από τη μεταμοντέρνα αντίληψη των βασικών συντελεστών της Nona Melancolia, που επιδιώκει όμως τελικά παρόμοια με την «Αλίκη»: την απόδοση μιας νοσταλγικής αθωότητας και απελευθερωμένης φαντασίας, που συναντιούνται για να εκλύσουν ένα μήνυμα «αντίστασης» ενάντια στον ελιτισμό της αισθητικής και τη γενική καλλιτεχνική συντήρηση.

Αθωότητα

Η κοινή λέξη εδώ είναι φυσικά η «αθωότητα». Αθωότητα που δεν θεωρείται ηλικιακά σεσημασμένη ή προνόμιο μόνο των παιδιών, μα ανιχνεύεται στον τρόπο με τον οποίο διεκδικούμε πίσω τη χαμένη (ή σπαταλημένη...) ανοικτή φύση μας. Αυτό κινεί την «Αλίκη» του Εθνικού, δραματουργικά και σκηνικά. Η Γεωργία Μαυραγάνη συναντήθηκε με το έργο του Κάρολ και το ανέβασε στο δικό της ύφος, με στοιχεία από το πολιτικό και το μεταδραματικό. Η δική της «Αλίκη» δεν είναι μόνο ή αποκλειστικά «μια κοπέλα»: ο ρόλος της αποκτά ρευστή φύση, σαν σκηνικό υγρό που κινείται προς κάθε κατεύθυνση και γεμίζει κάθε σχήμα. Ο ένας γίνεται πολλοί, το φύλο μετακινείται ελεύθερα, κάποτε μάλιστα νιώθεις πως το νήμα της διασκευής δεν αφορά τις «περιπέτειες» της ηρωίδας του Κάρολ, αλλά μια συνολική οδύσσεια προς την ενηλικίωση.

Κατά τη διάρκειά της βέβαια θα συμβούν πολλά και θαυμαστά. Ας σημειωθεί ότι το περιβάλλον που καθορίζει την Αλίκη δεν αφορά έναν κήπο, αλλά ένα αστικό σαλόνι, την τυποποιημένη και βαρετή ψυχαγωγία των θαμώνων του. Το βασικό μοτίβο που κρατάει η δραματουργία της παράστασης αφορά τη διαδοχική και κάποτε αντιφατική επιθυμία της νεαρής κοπέλας να μικρύνει για να περάσει από τις πόρτες της κουνελότρυπας προς τους μαγικούς κήπους αλλά και να μεγαλώσει για να αποκτήσει τα «κλειδιά» που ανοίγουν αυτές τις πόρτες: ένα σώμα που μεγαλώνει, μικραίνει, μετακινείται, προσαρμόζεται, χάνει και ξαναβρίσκει τον προσανατολισμό του.

Είναι φανερό ότι η Μαυραγάνη στην προσαρμογή της επιδιώκει να αφήσει το έργο να ζήσει μέσα από τις ασυνέχειες, τις μετατοπίσεις και την αίσθηση πως το έδαφος κάτω από τα πόδια των προσώπων -και θεατών- κινείται. Πράγματι, η μετάφραση της Παυλίνας Παμπούδη παίζει εδώ καθοριστικό ρόλο με τον ποιητικό και μουσικό της λόγο, από τον οποίο αναδύεται παράλληλα το υπόγειο χιούμορ του πρωτότυπου.

Άλλος καθοριστικός παράγοντας αναδεικνύεται η μουσική της Λένας Πλάτωνος, που καθορίζει τον συναισθηματικό παλμό της παράστασης, με τα ηλεκτρονικά επίπεδα και τις χαρακτηριστικές μελωδικές γραμμές της. Ενα ηχητικό περιβάλλον που, εκτός από οργανικό κομμάτι της «Αλίκης», μοιάζει να αφουγκράζεται το υπέδαφός της.

Τα σχέδια της Αρτεμης Φλέσσα υποδεικνύουν έναν χώρο ευέλικτο και λειτουργικό, που συνεχώς μεταμορφώνεται. Στην ίδια κατεύθυνση κινούνται τα κοστούμια της Λίλης Κυριλή και της Αρτεμης Φλέσσα, αποφεύγοντας την εικονογραφική ευκολία. Η κίνηση της Μαριάννας Καβαλλιεράτου οργανώνει το σύνολο, συνδέοντας τα σώματα σε κοινό ρυθμικό πεδίο. Ενώ οι φωτισμοί του Τάσου Παλαιορούτα υπογραμμίζουν τις μεταβάσεις, χωρίς να τις υπερτονίζουν.

Η πολυμελής ομάδα φέρει στην παρουσία της την αξιοσημείωτη υπογραφή της σκηνοθέτριας. Οι ερμηνευτές εναλλάσσονται με άνεση μεταξύ ρόλων, διαθέσεων και σκηνικών λειτουργιών, δημιουργώντας ένα σύμπαν στο οποίο η συλλογικότητα προηγείται της ατομικής προβολής: Ευδοξία Ανδρουλιδάκη, Στελλίνα Βογιατζή, Γιώργος Δερμεντζίδης, Αγνή Καρβουντζή, Μελίνα Κοτσέλου, Νίκος Μάνεσης, Μαρίνα Παπούλια, Γιώργος Σκαρλάτος, Αναστασία Σλαυκίδου, Ιάσων Στασινός, Τζωρτζίνα Τάτση, Τζωρτζίνα Χρυσκιώτη.

Παράλογο

Η «Αλίκη» αυτή δεν προσπαθεί να απαντήσει σε ερωτήματα ούτε να δημιουργήσει ένα κλειστό πλαίσιο ανάγνωσης. Αντίθετα, φιλοδοξεί να θυμίσει πως το παράλογο δεν είναι απόκλιση, αλλά εργαλείο κατανόησης. Ισως λοιπόν, σε αυτό να βρίσκεται ο στόχος της παράστασης. Στο ότι καλεί να χαθούμε για λίγο μέσα της. Όχι για να βρούμε κάποιο κρυμμένο «νόημα» σε όλα, αλλά για να ανακαλύψουμε τον τρόπο με τον οποίο εμείς οι ίδιοι κρυβόμαστε από τον παιδικό εαυτό μας.

Εδώ ωστόσο βρίσκεται η μόνη μου αντίρρηση. Εχω την εντύπωση πως η γενικότερη ποιητική ατμόσφαιρα της παράστασης ανιχνεύεται καλύτερα από τους μεγαλύτερους σε ηλικία θεατές. Εχω την εντύπωση με άλλα λόγια πως αυτή η διασκευή της «Αλίκης» αρμόζει καλύτερα σε εφηβικό (και πάνω) θέατρο, και όχι σε παιδιά πολύ μικρής ηλικίας.

Στην «Αλίκη», είπαμε, η φορά της διαδρομής είναι από την παιδικότητα στην ενηλικίωση. Στο «Oops!» συμβαίνει το αντίστροφο: βλέπουμε μια παράσταση που διαθέτει όλα τα στοιχεία ενός θεάτρου για «μεγάλους» -καμπαρέ, πολιτικό, επεισοδιακή και «κοντή» φόρμα (θυμίζει σε αυτό το πάλαι ποτέ ανέβασμα των κόμικς από τον Κακλέα στο «Παγοποιείο του Φιξ»)- μα εκείνο που επιδιώκει στο βάθος είναι να ξηλώσει κάθε βάρος, βρομιά ή ψέμα για να επανιδρύσει -για λογαριασμό της πρωτοπορίας- ένα θέατρο απλό και ταυτόχρονα ευθύ, καθαρό όσο και χειροποίητο, ιδιόμορφο μα και οικείο.

«Oops!» (Nova Melancholia, M54)

Η Nova Melancholia ως δράση μετράει πια κοντά 25 χρόνια, με ένα θέατρο που αιφνιδιάζει καθώς αρνείται όσα οι περισσότεροι επιδιώκουν. Είναι και περίεργο: Οι βασικοί σημερινοί συντελεστές της ομάδας, Βασίλης Νούλας και Κωνσταντίνος Τζημούλης, αποτελούν από τους πιο αξιόλογους και καλλιεργημένους στοχαστές του θεάτρου μας - κι όμως, οι προτάσεις τους αποφεύγουν συστηματικά τον λογιότατισμό... Η όψη των παραγωγών τους μοιάζει να είναι όσο το δυνατόν περισσότερο αποφορτισμένη από κάθε σκηνικό βάρος ή αίσθηση της «παραγωγής»: κι όμως, όποιος κοιτάξει παραπίσω θα διαπιστώσει πως κάθε μία από τις σχετικά «γυμνές» προτάσεις τους κρύβει άφθονο μόχθο, μεράκι και έντεχνη δήλωση.

Χιούμορ

Ετσι φτάνουμε στο «Oops!» στον χώρο του «M54», με τις λίγες μόνο -θαυμάσιες από μόνες τους- εικαστικές παρεμβάσεις, το υπόγειο χιούμορ, την ειρωνική διάθεση και, βέβαια, το πλατύ χαμόγελο της πάλαι ποτέ σλάπстик κωμωδίας. Ενα θέατρο μικρών εκρήξεων, αποσπασμάτων και σκηνικών «ατυχημάτων», καθώς ήδη από τη σύλληψη και στην οργάνωσή του το «Oops!» προτείνει ένα πεδίο δοκιμών το οποίο μπορεί να διακοπεί, να εκτραπεί ή και να ακυρωθεί κάθε στιγμή. Τα σύντομα, συχνά παράδοξα επεισόδια του Χαρμς λειτουργούν σαν παγίδες, μικρές αφηγηματικές μονάδες που στήνονται για να καταρρεύσουν. Γι' αυτό το γέλιο που προκαλούν δεν είναι πάντα ανακουφιστικό. Αφήνει κάποτε μια διάχυτη μελαγχολία, σαν να έχει προηγηθεί σε κάθε επεισόδιο ένα ανεπαίσθητο λάθος.

Τα σκηνικά και τα κοστούμια του Τζημούλη συγκροτούν έναν χώρο που είναι ταυτόχρονα λειτουργικός και ασταθής. Τα αντικείμενα και οι ενδυματολογικές επιλογές γίνονται εργαλεία που επιτρέπουν στους περφόρμερ να κινούνται σε ένα σύμπαν διαρκούς απορρύθμισης. Οι Χριστίνα Καραγιάννη, Σταύρος Καραμπάτσος, Pierre Magendie και Δέσποινα Χατζηπαυλίδου κινούνται με ακρίβεια μέσα σε αυτό το πλαίσιο. Οι ερμηνείες

τους στηρίζονται στη διαθεσιμότητα του σώματος και στη σχέση του με τον χρόνο. Η παρουσία τους, συχνά εκτεθειμένη και σχεδόν εύθραυστη, ενισχύει την κύρια ιδέα της παράστασης: Το θέατρο ζει θριαμβεύοντας ενάντια σε μια διαρκή πιθανότητα αποτυχίας.

Το «Oops!» σίγουρα δεν ερμηνεύεται με την κλασική έννοια. Δεν σε σπρώχνει σε ένα συμπέρασμα, ούτε σου προσφέρει σαφή σημεία ταύτισης. Ή σταθερότητας. Ή σοβαρότητας. Ίσως αυτό είναι το τελευταίο σχόλιο της παράστασης. Σε έναν κόσμο που διεκδικεί συνοχή και βάρος, το θέατρο επιμένει στην αστάθεια, σε ένα σκανδαλιάρικο «Ουπς!» που κόβει τον ειρμό της σοβαροφάνειας, αναγκάζοντάς μας να ξαναδούμε τα πράγματα από την αρχή. Αθώοι - ξανά.